

Dostupnost kapacit a financování mimoškolních a volnočasových aktivit dětí a mládeže

Ministr pro místní rozvoj Ing. Petr Kulhánec, má ve své gesci regionální rozvoj a tematiku podpory koordinace sociálního začleňování na místní úrovni, registruje rizika snížení dostupnosti mimoškolních a volnočasových aktivit dětí a mládeže v souvislosti se změnami a výpadky ve financování těchto služeb. Při své návštěvě v Karlovarském kraji v září 2025 ministr s místními aktéry jednal o dopadech změn financování středisek volného času (dále jen "SVČ") a ústupu financování nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (dále jen "NZDM") v souvislosti s ukončením implementace Operačního programu Zaměstnanost plus. Fungování a financování středisek volného času, nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a dalších volnočasových aktivit zejména dětí a mládeže ohrožených sociálním vyloučením se dotýká i podpora, kterou obcím poskytuje Odbor sociálního začleňování Ministerstva pro místní rozvoj (Agentura). Dostupnost a kapacity služeb SVČ a NZDM se často velmi integrálně doplňují a je žádoucí je místně koordinovat.

Střediska volného času (SVČ)

Střediska volného času jsou instituce, které zajišťují zájmové, volnočasové vzdělávání mimo školní vyučování. Zřizovateli mohou být obce, kraje, soukromí poskytovatelé, církve a jiné subjekty. Financování se skládá z více zdrojů: prostředky od státu (ministerstvo školství), prostředky od zřizovatele (obce nebo kraje), často poplatky od účastníků (kroužky, tábory apod.). Také jsou možné dotace (regionální, krajské, evropské), případné granty či dary.

Podle Statistické ročenky školství – výkonových ukazatelů, byl stav za školní rok 2023/2024 následující:

- v ČR bylo zřízeno 336 středisek volného času,
- ta realizovala celkem 30 762 pravidelných zájmových útvarů,
- kterých se účastnilo 238 703 dětí, žáků a studentů,
- a dále 26 074 ostatních účastníků (dětí mimo školský systém, dospělí, senioři).

Reforma financování středisek volného času (SVČ) / domů dětí a mládeže (DDM), kterou Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy připravilo s účinností od 1. ledna 2023, změnila zejména následující:

- Dříve se finanční prostředky přidělovaly částečně podle počtu zapsaných dětí / účastníků v různých kroužcích či aktivitách bez ohledu na to, kolik jich v zařízení navštěvují.
- Nově je pro financování rozhodný **počet unikátních účastníků** aktivit – tedy dítě, které navštěvuje několik kroužků, se započte jen jednou.
- Vyhláška definuje „pravidelnou docházku“, „frekvence aktivit“, a člení „pravidelnou denní docházku“ a „pravidelnou docházku“; to vše se návazně promítá do parametrů financování
- **Redukuje se financování minimálního personálního zabezpečení pro menší zařízení**
- To může vést k tomu, že některá SVČ budou mít menší rozpočet na platy nebo budou muset omezovat kapacity personálu.

Reflexe z praxe v území:

1. Pro některá střediska (zejména ta, kde jsou děti zapojeny ve více aktivitách), znamená změna pokles finančních prostředků (do výpočtu základu platů pedagogů se nezapočtou počty aktivit, ale registrovaných dětí). Některá zařízení byla nucena snížit počty pedagogických úvazků.

2. Dosavadní jistota minimálního personálního obsazení u některých středisek se snižuje nebo ruší — místo aby financování drželo alespoň určitou úroveň provozu, záleží více na tom, kolik dětí skutečně středisko navštěvuje.
3. Malá či střední střediska, která provozují více aktivit a externích akcí, mají při novém systému výrazně vyšší náklady, než kolik dostávají příjmů. Dostávají se do ztráty, protože systém nepočítá s opakováním účasti dětí na akcích.
4. Nárůst provozních nákladů (energie, platy, provoz) zvyšuje ekonomický tlak — střediska tento nárůst musí pokrývat, ale příjmy podle nových pravidel klesají.
5. Nový systém nezohledňuje lokalitu, sociální složení účastníků ani to, zda je v oblasti více podobných organizací. To znevýhodňuje střediska v chudších a periferních oblastech.
6. Existují velké rozdíly mezi jednotlivými kraji ve stanovování výše normativu na financování SVČ. Každý kraj přistupuje k financování středisek různě, stejně tak je i různá míra podpory mládeže v obecné rovině.

Financování:

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) je hlavním poskytovatelem dotací a normativních prostředků pro SVČ, zejména mzdových a provozních nákladů stanovovaných legislativně. Stanovuje normativy, pravidla, vyplácí prostředky prostřednictvím krajů i přímo.
- Obce a kraje jako zřizovatelé – vlastníci zařízení – mají odpovědnost zajistit provozní podmínky: budovy, provozní náklady (energie, údržba), vybavení, někdy dopravu apod. Dále zřizovatel financuje část personálních i provozních nákladů, pokud normativy od státu tyto náklady nepokrývají úplně.
- Účastníci/rodiče hradí poplatky za kroužky, kurzy, tábory, které slouží k doplnění prostředků. Výše poplatků může být značně různá dle střediska, typu kroužku, vybavení apod. Dochází-li ke snižování prostředků z veřejných zdrojů, mohou se navyšovat požadované poplatky od účastníků, což má značně negativní vliv na dostupnost služeb zejména osobám sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým.
- SVČ / DDM / jiné instituce volného času dosud mohly čerpat prostředky ze strukturálních a investičních fondů EU pro rozvoj infrastruktury, materiálního vybavení, vzdělávání pedagogů, ICT, nabídky nových volnočasových aktivit apod. Tyto fondy také umožňovaly financovat pilotní projekty, propojení s jinými institucemi či mezinárodní spolupráci, výměnné programy. Bylo díky nim možné snížit finanční zátěž pro účastníky — např. když projekt pokryje část provozních nákladů, materiálu, nebo infrastruktury, zařízení, které by bez dotace bylo drahé. Dotace mohou také pomoci vytvořit nabídku tam, kde by z rozpočtů obce/kraje nebyly prostředky. V případě, že dotace přestanou pokrývat části nákladů, např. po roce 2027, bude muset převzít více zodpovědnosti místní samospráva. To znamená, že kapitálové investice, materiálové vybavení, modernizace apod. budou muset být častěji financovány z obecních/krajských rozpočtů či jiných zdrojů.

V roce 2024 bylo zahájeno šetření, jehož cílem je vyhodnotit dopady změny výkaznictví na činnost středisek volného času, zachytit případné proměny ve struktuře jejich činnosti a vliv financování na kvalitu i dostupnost nabízených aktivit. Současně je cílem shromáždit informace o fungování středisek, jejich činnosti, pestrosti nabídky a specifických – tedy poskytnout MŠMT ucelený přehled, který by odrážel reálný stav a potřeby SVČ napříč

celou republikou, včetně jejich materiálního a personálního zabezpečení, regionálních odlišností. V tuto chvíli probíhá vyhodnocování sebraných dat.

SVČ a DDM spolupracují též s dalšími aktéry v území, zejména se školami, sociálními odbory obcí a poskytovateli sociálních služeb, jako jsou sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi nebo nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Tyto služby mají obvykle nižší práh dostupnosti než samotná SVČ a DDM, protože jsou poskytovány zdarma a zaměřují se na cílenou depistáž zejména u dětí a mládeže ohrožených sociálním vyloučením. Například v Aši funguje úzká spolupráce a koordinace aktivit NZDM organizace KOTEC o.p.s. a DDM Sluníčko, které vytváří funkční systém pro podporu nejen dětí a mladých lidí ze sociálně vyloučeného prostředí.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM) představují klíčový nástroj prevence sociálního vyloučení a rizikového chování u dětí a mladých lidí ve věku 6–26 let. Jedná se o registrované sociální služby dle zákona č. 108/2006 Sb., které fungují ambulantně nebo terénně, bez nutnosti registrace, anonymně a bezplatně. Cílem je poskytnout bezpečný prostor, podporu a poradenství dětem a mladým lidem ohroženým nepříznivými sociálními jevy.

NZDM pomáhají předcházet kriminalitě, závislostem, školní neúspěšnosti a dalším rizikům. Podporují vzdělávání, zaměstnatelnost, zdravý životní styl a rozvoj sociálních dovedností. Zároveň poskytují krizovou intervenci, terapeutickou podporu a pomoc při řešení osobních problémů.

V roce 2020 bylo v ČR registrováno cca 250 NZDM. V jednotlivých krajích se počet klientů pohybuje v řádu tisíců – např. v Moravskoslezském kraji využilo službu v roce 2023 téměř 4 000 dětí a mladých lidí, obdobně v Jihomoravském kraji. Celkový počet klientů v ČR lze odhadovat na desítky tisíc ročně.

Financování NZDM je vícezdrojové: hlavní podíl tvoří státní rozpočet prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí, dále krajské rozpočty, příspěvky obcí a prostředky z evropských fondů, zejména z Operačního programu Zaměstnanost Plus. Například v rámci výzvy 18 OPZ+ bylo zacíleno na podporu NZDM celkem **8 projektů**, jejichž **celková výše schválené podpory činila 55 611 133,20 Kč**. Průměrná výše podpory na jeden projekt byla **6 951 391,65 Kč**. Výzva 65 OPZ+ pak podpořila **9 projektů s celkovou výší podpory ve výši 72 713 422,88 Kč**. Průměrná výše podpory na projekt zde dosáhla **8 079 269,21 Kč**.

Přes svůj význam čelí NZDM několika zásadním problémům:

- **nestabilní financování**, závislé na krátkodobých dotacích,
- **nerovnoměrné rozložení služeb** v regionech,
- **nízké povědomí veřejnosti** o existenci a přínosu NZDM,
- **nedostatek kvalifikovaných pracovníků** v sociálních službách
- Otázka výpadku financování dosud zajišťovaného z Evropských fondů.

Návrh usnesení:

- Výbor pro regionální politiku pracovní úroveň (PV-RP)
- I. Bere na vědomí informace o situaci provozovatelů středisek volného času a nízkoprahových zařízení pro děti a mládež.
 - II. Žádá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo vnitra o zprávu o aktuálním fungování systému a financování aktivit na podporu mimoškolních, volnočasových a preventivních aktivit mládeže v jeho gesci, včetně struktury podporovaných aktivit a finančních zdrojů určených pro cílovou skupinu děti a mládež.
 - III. Žádá výše uvedená ministerstva a Ministerstvo pro místní rozvoj, aby ve financování svých programů zohlednila sníženou dostupnost financování těchto aktivit z Evropských fondů v nadcházejících letech.